

Maša Novak

Vzorci preklapljanja v dvojezičnem pogovoru

Povzetek

V prispevku je analiziran pogovor z dvojezičnima govorcema s poudarkom na kodnem preklapljanju, značilnem jezikovnem pojavu v spontanem govoru dvojezičnih govorcev, ki so zaradi tujejezičnega okolja pod močnim jezikovnim vplivom drugega jezika. Analiza pogovora temelji na teoretičnih predpostavkah, ki kodno preklapljanje delijo na nadpovedno in povedno. Pristop k analizi teh dveh zvrsti temelji na dveh modelih analize, funkcionalnem in strukturalnem, ki se v posameznih kategorijah podrobneje posvečata različnim jezikovnim in zunajjezikovnim dejavnikom.

Ključne besede: dvojezičnost, jeziki v stiku, kodno preklapljanje, nadpovedno kodno preklapljanje, povedno kodno preklapljanje

Abstract

The article analyses a recorded conversational interview conducted with two bilingual speakers, with special emphasis on conversational code switching. Code switching is a distinctive phenomenon in the language of bilingual speakers, who are strongly influenced by a foreign-speaking living environment. The analysis of the recorded interview is based on theoretical categories that divide code switching into the sub-categories of intersentential and intrasentential code switching. Both forms of code switching undergo different models of analytic evaluation, the functional approach and the structural approach. Within both models of research and sub-categories, the collected samples are further divided into different parts of speech and evaluated with regard to differing and similar characteristics of the analysed languages in contact. Analytical findings are summarised according to their occurrence, category and sub-category.

Key words: bilingualism, languages in contact, code switching, intersentential code switching, intrasentential code switching

1 UVOD

Slovenci v izseljenstvu predstavljajo izjemno zanimiv in obsežen izziv z vidika jezikoslovja. Dvojezičnost slovenskih izseljencev, ki so jo le-ti prisiljeni razviti, ko se soočijo z življenjem v tujejezičnem okolju, je v velikem obsegu, čeprav nikakor izčrpno, obravnavana tako v člankih in prispevkih na konferencah kot tudi v znanstvenih monografijah (Paternost 1981; Šabec 1995, 1998; Nečak Lük in Štrukelj 1984).

Pozimi leta 2007 sem ob obisku znancev v Torontu v Kanadi posnela pogovor v dveh delih s starejšima pripadnikoma prve generacije izseljencev. Zaradi dolgoletnega bivanja v Kanadi in neizogibnega stika z angleško govorečim okoljem sem v njuni govorici videla priložnost za jezikoslovno obravnavo z vidika dvojezičnosti ter analize diskurza, s posebnim poudarkom na kodnem preklapljanju v spontanem pogovoru. V prispevku, ki je nastal na podlagi diplomske naloge *Vzorci preklapljanja v dvojezičnem pogovoru* (Novak 2012),¹ sta predstavljena povzetek teoretičnih predpostavk in kratek pregled izsledkov analize pogovora.

Prispevek v prvem delu obravnava problematiko dvojezičnosti in kodnega preklapljanja na splošno, pri čemer izpostavlja predvsem tiste točke, ki se neposredno nanašajo na analizo pogovora in so v njej tudi uporabljene. Drugi del zajema analizo pogovora ter nekatere dejavnike oz. kategorije, ki oblikujejo reprezentativni vzorec glede na najpogostejše primere, v katerih je prihajalo do preklapljanja med J1 (maternim jezikom, tj. slovenščino) in J2 (drugim jezikom, tj. angleščino) govorcev.

2 SPLOŠNO O KODNEM PREKLAPLJANJU

Kodno preklapljanje lahko opredelimo kot izmenjujočo rabo dveh ali več jezikovnih sistemov, ki jih govorec uporablja v govoru oz. pogovoru (Šabec 1990). Analiza govora s poudarkom na kodnem preklapljanju se torej ne osredotoča le na posamezne izreke in replike, temveč na širše enote pogovora, v katerih opazuje pojave na različnih jezikovnih ravninah, ki so lastne jezikoma v stiku. Znanstvene analize zagovarjajo številne pristope k vrednotenju, ki se med seboj razlikujejo zlasti po začetnem stališču do kodnega preklapljanja ter upoštevanju posameznih jezikovnih in zunajjezikovnih vplivov, ki zaznamujejo preklap koda. Za potrebe prispevka je bil uporabljen model, ki ga uvaja monografija Nade Šabec *Half pa pu* (1995).

1 Mentorica red. prof. dr. Albina Nečak Lük z Oddelka za primerjalno in splošno jezikoslovje.

3 VRSTE KODNEGA PREKLAPLJANJA

Pri analizi kodnega preklapljanja je ob jasno začrtani opredelitvi najpomembnejše izbrati vrsto in obseg jezikovnega pojava, ki bo predmet analize. V teoriji je določenih več vrst kodnega preklapljanja, najpogosteje pa sta obravnavani dve, in sicer povedno (ang. *intrasentential*) in nadpovedno (ang. *intersentential*) kodno preklapljanje (Šabec 1995: 28), ki se med seboj razlikujeta predvsem po mestu oz. trenutku v govoru, v katerem pride do preklopa koda. Nekoliko manj obravnavano je preklapljanje členkov in/ali drugih nenaglašanih besed (ang. *tag switching*), ki se na govorni ravni pojavlja predvsem (vendar ne izključno) ob koncu izreka. Preklapljanje členkov ob koncu izmenjave zaznamuje konec izreka posameznega govorca, daje sogovorniku znak, da prične z repliko, ali služi zgolj kot mašilo. Ta pojav je še zlasti pogost v splošnem pogovornem jeziku ali slengu. Nekateri raziskovalci pojmujejo preklapljanje členkov kot samostojno kategorijo kodnega preklapljanja (Poplack 1980), vendar pa lahko preklapljanje členkov glede na mesto preklopa koda obravnavamo kot podvrsto povednega preklapljanja (Šabec 1995: 186). Slednjemu stališču sledimo tudi v prispevku.

Kot primer nadpovednega preklapljanja² lahko podamo pogovor, v katerem sodelujejo trije govorci (Jane in Laura sta ameriški Slovenki, N. je Slovenka). Nadpovedno preklapljanje se pojavi pri govorki Jane, ki na mestu prehoda, kljub temu da je pri prejšnji izmenjavi uporabila slovenščino, preklopi v angleščino. Nadpovedno preklapljanje se od ostalih oblik razlikuje predvsem po dolžini, saj lahko obsega daljši del govora, tj. več kot le eno poved, pojavi pa se lahko tudi pri različnih izmenjavah, kot je razvidno iz spodnjega primera, kjer se nadpovedno kodno preklapljanje ne pojavi v razmerju izmenjava – replika, temveč je zamaknjeno v vrstnem redu:

Jane: So bli s Koroške.

N: Ja, mogoče so namenoma ...

Laura: Nisi njih prašala, kaj je pravilnu.

Jane: *Well, sometimes there'll be that it has to rhyme with the word before.*

Naslednji primer iz analiziranega pogovora prikazuje kodno preklapljanje na povedni ravni, tj. znotraj posamezne povedi, in ne presega meja posamezne povedi v izmenjavi. Govorec V. prične izmenjavo v angleščini z *aj tink det* (ang. *I think that*), sledi prekop v slovenščino, kasneje pride na povedni ravni še do dveh primerov kodnega preklapljanja: *Midl Ist* (ang. *Middle East*) in *bulšit* (ang. *bullshit*). Kot je razvidno iz primera, se povedno kodno preklapljanje pojavlja izključno v mejah

2 Primer nadpovednega preklapljanja je povzet po Šabec 1995: 167.

posamezne povedi, preklomp koda pa lahko zadeva bodisi posamezne besede bodisi celotne fraze ali kolokacije, skratka poljubne kombinacije znotraj posamezne povedi (Šabec 1995: 28):

V: *aj tink deŕ³* da on za diamante za diamante koko se je vejdlto to se je prej vedlo samo tam da *Midl Ist* pa tam da majo diamante pa *bulšit* =

K: = o pa lepo govori ne p-preklinjat

M: ha ha ha

R: nema veze

V sledečem primeru iz analiziranega pogovora pa govorec V. s preklompom koda ob koncu izreka naznani sogovorki M., da potrebuje pomoč pri nadaljevanju izmenjave oz. pri iskanju pravilne besede. *Z ju ju nou* (ang. *you you know*) V. izraža iztočnico v izmenjavi, ki jo še dodatno zaznamuje s kodnim preklapljanjem. Gre za primer preklapljanja členkov in/ali drugih nenaglašanih besed:

V: vš kk se reče tsto *ju ju nou*

M: ko motel

4 RAZLIKOVANJE MED KODNIM PREKLAPLJANJEM IN SPOSOJANJEM

Preklomp koda zagotovo ni edina jezikovna posebnost dvojezičnih govorcev. Izmed jezikovnih pojavov, ki so posledica jezikov v stiku, je kodnemu preklapljanju najbližja, in s tem tudi najbolj pogosta, uporaba sposojenk. Sposojenke so besede, ki izvirajo iz jezikovnega sistema J2, so torej del tujega besedišča, vendar jih dvojezični govorniki prevzamejo v J1 in jih tudi uporabljajo kot del jezikovnega sistema J1. Razlika med sposojenko in preklompom koda se kaže zlasti v tem, da sposojenka prevzame glasoslovne in oblikoslovno-skladenjske lastnosti (z vidika umestitve v poved) jezikovnega sistema J1 in s tem postane del tega sistema, čeprav izvira iz J2. Pri sposojenkah prehaja izrek v drugi jezikovni sistem s pomočjo kategorij, ki so lastne J1. Pri kodnem preklapljanju, bodisi povednem bodisi nadpovednem, pa se jezikovne lastnosti izreka ne spremenijo, ampak se le menja jezikovni sistem, pri čemer izrek ohrani jezikovne lastnosti sistema, katerega del je.

Sposojanje je značilno tudi za enojezične govorce, vendar so pri dvojezičnih govornicah lahko motivi za sposojanje drugačni, še zlasti pri starejših generacijah izseljenecov, ki so se ob migracijah z nekaterimi življenjskimi okoliščinami v novi domovini srečali prvič. Dodatni motiv za sposojanje izrazov iz J2 pri dvojezičnih govornicah je močan vpliv J2 na J1. Pod vplivom angleščine pogosto pride do nadomeščanja

3 Vse izmenjave so zapisane tako, kot so bile izgovorjene.

slovenske besede v besedišču dvojezičnega govorca, zato govorec tudi pri uporabi J1 uporablja izraz, ki je lasten J2, vendar je v J1 prevzet z glasoslovno in oblikoslovno prilagoditvijo. V primeru slovenskega in angleškega jezikovnega sistema lahko ugotovimo, da se kodno preklapljanje od sposojanja razlikuje v tem, da so sposojenke podvržene oblikoslovni prilagoditvi, s čimer angleška beseda preide v slovenski jezikovni sistem (Šabec 1995: 28). Ta jezikovni pojav seveda ni omejen na slovenščino in angleščino, saj na splošno pri jezikih v stiku govorce pogosto uporabljajo izraze iz J2 tako na ravni kodnega preklapljanja kot na ravni sposojanja (Mulai in Kek 1984).

Sposojanje lahko poteka⁴ tudi na oblikoslovni ravni. Pri pojavu oblikoslovnega prilagajanja leksikalna baza v J2 prevzame ustrezne končnice (na besedotvorni ravni pa tudi obrazila) iz jezikovnega sistema J1 in s tem ustvari besedo, ki izvira iz angleščine, vendar je prilagojena in prevzeta v slovenščino. Oblikoslovno prilagajanje zadeva tako samostalnike kot tudi glagole in pridevnike. Kot primer navajamo oblikoslovne prilagoditve samostalnika z obrazilom -u (mestnik ednine):

K: //sn pogledla// na *stritkaru* pa sn se zgubila (ang. *streetcar*, tramvaj)

Ali primer oblikoslovne prilagoditve glagola s končnicama -ajo za 3. osebo množine (in slovensko besedotvorno predpono za-) in -l, ki označuje 3. osebo ednine:

V: da *zarentajo* tti le *rentau* tti dnar tti ženi ko-ko je on (ang. *to rent*, dati v najem)

5 VRSTE ANALITIČNIH PRISTOPOV H KODNEMU PREKLAPLJANJU

Pri analizi dvojezičnega pogovora s poudarkom na kodnem preklapljanju je za učinkovito in koherentno obdelavo izsledkov treba upoštevati tako jezikovne kot zunajjezikovne dejavnike. V literaturi se številni pristopi k analizi govora osredotočajo na različne vidike, ki vplivajo na govorce in s tem na njihove izreke. Strogo jezikoslovna analiza govora bi zanemarila številne pomembne zunanje dejavnike, ki govorce nezavedno vzpodbudijo k uporabi določenih jezikovnih pojavov, kar bi osiromašilo kakovost analize. Vendar tudi zunajjezikovnim dejavnikom ne gre pripisovati prevelike vloge, saj lahko le-ti raziskovalca speljejo na tanek led že pred poglobljeno analizo pogovora. Za potrebe prispevka sta bila tako izbrana modela, ki obravnavata tako jezikovne kot tudi zunajjezikovne dejavnike (Šabec 1995: 30).

4 Izraz poteka je uporabljen, ker sposojanje ni hipni pojav, temveč ga lahko označimo kot proces prilagajanja besede jezikovnemu sistemu J1 (Šabec 1995: 157).

5.1 Funkcionalni pristop

Funkcionalni pristop h kodnemu preklapljanju zagovarja zlasti obravnavo zunaj-jezikovnih dejavnikov, ki zavedno ali nezavedno vplivajo na govorca in s tem povzročijo menjavo koda. Gre torej za »vpliv nejezikovnih, družbenih in psiholoških dejavnikov na preučevani pojav (predvsem vpliv okolja, v katerem se je odvijal pogovor, tem[o] pogovora in udeleženc[e] v pogovoru)« (Šabec 1995: 292), na podlagi katerih lahko razločimo motive, ki so govorca vzpodbudili h kodnemu preklapljanju bodisi na povedni bodisi na nadpovedni ravni. Funkcionalna analiza predpostavlja, da je kodno preklapljanje povzročil znani ali neznan zunanji dejavnik, zaradi katerega govorec ne želi nadaljevati izreka v jeziku, v katerem je govoril do trenutka, ko je ta dejavnik nastopil. Ti dejavniki so lahko zelo različni, saj variirajo od strahu do želje po večji formalnosti, ki naznanja večjo distanco in spoštljivost do sogovorca, lahko pa delujejo ravno nasprotno, zaradi želje govorca, da se z menjavo koda približa sogovorniku.⁵ Prednosti funkcionalne analize se vsekakor kažejo v večjem številu razlogov in kriterijev, na katere se lahko opre analiza govora pri ugotavljanju govornikovih motivov za menjavo koda. Pomembno vlogo pri iskanju odgovorov na vprašanje, zakaj se kodno preklapljanje pojavi v točno določenem trenutku in ne morda na kakšnem drugem mestu v pogovoru, imata okolje in sproščenost oz. formalnost pogovora (npr. pogovoru se pridruži oseba, ki je socialno močnejša/šibkejša od govorca ali ne obvlada enega izmed jezikov, ki dvojezičnemu govorniku ne povzročata težav). Vendar skriva funkcionalna analiza tudi nekatere pasti, npr. možnost prenatrženega določanja dejavnikov, ki vplivajo na pojav kodnega preklapljanja.

Posamezne raziskave odstopajo od klasičnega funkcionalnega pristopa in zagovarjajo sovisnost kodnega preklapljanja od sogovorca in sogovornikovih preferenc, še posebej kadar sta oba govornika dvojezična oz. nista nenaklonjena kodnemu preklapljanju ter obvladata oba jezika v stiku. Wei (1999) navaja, da do kodnega preklapljanja v pogovoru pri dvojezičnih govornikih ne prihaja zaradi zunanje, neotipljive vrednosti posameznega jezika, temveč zaradi pogovora samega, v katerem govorec s preklapljanjem svojim sogovornikom sporoča, kako naj le-ti razumejo in sprejmejo njegov izrek. Dvojezični govorec s preklopom koda tako naznani, bodisi kako naj se sogovorec odzove, tj. naj tudi on preklopi kod, bodisi je za sporočilnost izreka pomembno, da pride do preklapljanja, saj lahko le drugi jezik pravilno izrazi pravi pomen sporočila.

Ob analizi govora s poudarkom na kodnem preklapljanju je torej pomembno, da se zunanji dejavniki obravnavajo zgolj kot okvir in ne kot sklop izključnih in

5 *Interpersonal accommodation theory* ali teorija medosebne prilagajanja (Giles in Smith 1979).

neizpodbitnih razlogov, ki privedejo do kodnega preklapljanja. Zunajjezikovni dejavniki nedvomno vplivajo tako na izbiro jezika kot tudi na izbiro znotraj jezika (npr. zborni jezik, splošni pogovorni jezik, sleng), vendar je za poglobljeno jezikoslovno analizo treba upoštevati tudi jezikovne dejavnike oz. jeziku lastna slovnična pravila in zakonitosti.

5.2 Strukturalni pristop

Strukturalni pristop k proučevanju kodnega preklapljanja v nasprotju s funkcionalnim ne upošteva zunajjezikovnih dejavnikov, temveč poskuša najti odgovore na vprašanja, ki jih zastavljajo razlike med jezikovnima sistemoma jezikov v stiku. Največjo pozornost namenja strukturnim vidikom posameznega jezika ter podobnostim in razlikam med jezikoma, ki pri dvojezičnem pogovoru vplivajo na preklapljanje koda oz. zaznamujejo posamezne izreke na glasoslovni, oblikoslovni, besedotvorni ali skladijski ravni.

Teorija (Poplack in Sankoff 1984) navaja številne oblike omejevanja kodnega preklapljanja in zagovarja, da obstajajo strukturne omejitve kodnega preklapljanja, ki so skladijsko opredeljene. Ob upoštevanju skladijskih zakonitosti posameznega jezikovnega sistema se na določenih mestih v povedi kodno preklapljanje ne pojavlja. Vendar skladijske omejitve niso splošno sprejet in priznan pojav, kar dokaže tudi obsežna literatura, ki zavrača izsledke omenjenih raziskav (prim. Clyne 1987). Utopično bi bilo pričakovati, da je mogoče opredeliti univerzalne in vsesplošne omejitve kodnega preklapljanja, saj bi bil vzorec, ki bi ga bilo treba obravnavati, da bi lahko govorili o vsaj reprezentativnih omejitvah, enostavno prevelik, prav tako pa je težavno posploševanje razlik med poljubnima jezikoma tudi na druge jezike v stiku. Četudi bi bilo takšne univerzalne omejitve mogoče določiti, to ne bi prineslo kakšnih pragmatičnih izsledkov, saj je za govorce, pri katerih se kodno preklapljanje pojavlja, najpomembnejša sporočilnost in ne zavedanje, da na določenem mestu ostaja omejitev preklopa koda.

Ugotovimo lahko, da se kodno preklapljanje lahko pojavi na kateremkoli mestu v povedi, dokler preklop koda in uporaba besede iz J2 ne zmotita sestave povedi in ne okrnita sporočilnosti (Šabec 1995: 256). Dvojezični govorci imajo dostop do dveh različnih jezikovnih sistemov, ki jih ob upoštevanju poznavanja jezikovnih zakonitosti obeh jezikov lahko poljubno uporabljajo in menjavajo. Do menjav in prekopov najpogosteje prihaja nezavedno, z željo po čim večji sporočilnosti, vendar je treba upoštevati, da govorci ob podajanju sporočila ne razmišljajo v slovničnih okvirjih, kar se kaže v številnih odstopanjih od slovničnih zakonitosti obeh jezikov na različnih jezikovnih ravneh.

6 RAZLOGI ZA KODNO PREKLAPLJANJE PRI DVOJEZIČNIH GOVORCIH

Ob predpostavki, da imajo dvojezični govorniki dostop do dveh različnih jezikovnih sistemov, se poraja vprašanje, iz katerega razloga in s katerim namenom v pogovoru uporabljajo kodno preklapljanje. Ključno vlogo pri govorniku odločitvi o tem, kateri jezik bo uporabil v dani situaciji, imata okolje, v katerem poteka pogovor, ter govornikovo doživetje sogovornika in govorne situacije (Šabec 1988). Primarni motivi za preklapljanje koda so torej posledica zunajjezikovnih dejavnikov, ki jih upošteva funkcionalni pristop. Odločitev, čeprav ta poteka na nižje zavedni ravni (ne pa na popolnoma nezavedni ravni, saj govornik še vedno sprejme odločitev o uporabi jezika in/ali preklapljanju koda), usmerjata dva cilja: približevanje sogovorniku z uporabo jezika, ki ga uporablja, ter oddaljevanje od sogovornika z uporabo jezika, ki je drugačen od tistega, ki ga uporablja. Približevanje sogovorniku se najpogosteje dogaja pri sproščeni, neformalni pogovoru, oddaljevanje pa je značilno za pogovore v bolj formalni govorni situaciji. Dvojezični govornik lahko s preklapljanjem koda izraža svojo naklonjenost ali nenaklonjenost sogovorniku (Giles in Smith 1979), v skladu s teorijo medosebnega prilagajanja.

Sekundarni motivi za kodno preklapljanje smiselno dopolnjujejo primarne motive v kombinaciji s kategorijami strukturalnega pristopa. Šabec (1988) med sekundarne motive za kodno preklapljanje prišteva:

- lažji in hitrejši dostop do posamezne besede v enem izmed obeh jezikov v stiku,
- začasen izpad ustrezne besede iz spomina,
- pogosto uporabljane fraze, ki so prešle v navado (npr. *a razumeš*),
- ustvarjanje komičnega učinka,
- želja po izključitvi tretje osebe iz pogovora (nasprotni učinek medosebnega prilagajanja).

7 ANALIZA DVOJEZIČNEGA POGOVORA

Analiza temelji na modelu, ki ga je predstavila Šabec (1995), vendar z nekaterimi prilagoditvami. Funkcionalni pristop k analizi kodnega preklapljanja predstavljajo podatki o govorniku, ki so sodelovali v pogovoru, njihovih socialnih ozadijih ter prostoru, kraju in obliki pogovora. Strukturalni pristop se osredotoča na jezikovne prvine in zakonitosti ter ugotavlja jezikovne kategorije, pri katerih najpogosteje prihaja do preklopa koda. Analiza dvojezičnega pogovora temelji na obravnavi skladenjskih zakonitosti, s poudarkom na posameznih besednih vrstah na povedni

in nadpovedni ravni kodnega preklapljanja. Pri navajanju vplivov angleškega jezika na slovenski jezik smo se omejili na oblikoslovno-skladenjsko ravnino, kjer so vplivi na povedni ravni najbolj razvidni. Smiselno je pričakovati, da se pri dvojezičnih govornikih kažejo sorodni vplivi na oblikoslovje in skladnjo, česar pa ni mogoče trditi tudi za vplive na posamezne besede, saj je povedno kodno preklapljanje, ki vključuje le posamezno besedo v povedi, lahko rezultat različnih dejavnikov, ki so lastni vsakemu dvojezičnemu govorniku posebej.

7.1 Funkcionalna analiza

Izbira oblike pogovora odločilno vpliva na uporabnost izsledkov analize govora. V primeru, da se govorniki zavedajo svoje vloge in pomembnosti pogovora, ki bo posnet s pomočjo avdiovizualnih pripomočkov in kasneje analiziran ter ovrednoten, lahko prihaja do nespontanosti, samopopravkov in zavestnega truda govorcev, željo po čim bolj pravilni uporabi jezika, kar pa ne izraža realne slike vsakodnevne govora. Pri snemanju pogovora sem zato stremela k čim večji spontanosti in sproščenosti, da bi govornika lahko nemoteno uporabljala jezik, ki ga uporabljata v vsakdanjem življenju, z vsemi posebnostmi in jezikovnimi pojavi (Šabec 1995: 56).

Enourni pogovor je bil posnet decembra 2007 ob obisku znancev v Torontu v Kanadi s pomočjo prenosnega diktafona. Potekal je v obliki vsakdanjega, sproščenega pogovora, kakršni so bili v času bivanja v Kanadi pogosti in vsakodnevni. Avtorica sem v pogovoru sodelovala zgolj kot povezovalka, z občasnimi vprašanji, ki naj bi govornika spodbudila k čim bolj spontanemu govoru. V teoriji se pojavljajo različne metode, ki naj bi govornika spodbudile oz. ga napeljale k uporabi jezika, ki bi pripomogel k čim večji uporabi jezikovnih posebnosti in jezikovnih pojavov, ki so ugodni za analizo, kot npr. izzvano kodno preklapljanje, kjer izpraševalec izzove preklap koda s tem, da se tudi sam zateče h kodnemu preklapljanju (Šabec 1988), vendar pri pogovoru takšne metode niso bile uporabljene, saj bi zmanjšale spontanost uporabe jezika. V primerih, ko tudi na strani avtorice prihaja do preklopa koda, gre za pritrjevanje in odziv na izrek govornika in je torej uporabljeno zgolj kot konverzijska metoda. Na srečo govornika nista skoparila z anekdotami in sta rade volje opisovala dogodke, ki sta jih doživela pri iskanju boljšega življenja v izseljenstvu. Čeprav sta bila pred začetkom pogovora opozorjena na dejstvo, da bo njun pogovor sneman za potrebe analize, se v pogovoru na to nista pretirano ozirala. Snemanje pogovora ni vplivalo na njuno sproščenost, s tem pa so bile ohranjene tudi vse jezikovne posebnosti, ki sta jih uporabljala tudi sicer v pogovorih, ki niso bili snemani.

V nadaljevanju navajam osebna imena, datum in kraj rojstva, stopnjo dokončane izobrazbe, sektor oz. naravo zaposlitve v času statusa aktivnega prebivalca ter

status trenutne zaposlitve vseh govorcev, ki so sodelovali v pogovoru. Pri prvih dveh osebah dodatno navajam leto emigracije in razloge za emigracijo.

Valentin (V.), moškega spola

- Rojen 12. 12. 1935, Mislinja (Koroška);
- leto emigracije: 1953;
- razlog za emigracijo: politični razlogi;
- dokončana stopnja izobrazbe: srednja tehnična šola, poklic laboratorijski tehnik;
- večino dela opravljal v primarnem in sekundarnem sektorju (voznik tovornjaka);
- v času pogovora upokojen.

Karlina (K.), ženskega spola

- Rojena 13. 5. 1937, Suhor (Dolenjska);
- leto emigracije: 1961;
- razlog za emigracijo: iskanje boljše prihodnosti;
- dokončana stopnja izobrazbe: osnovna šola;
- večino dela opravljala v primarnem sektorju (tj. fizično delo v tovarni za predelovanje mesa);
- v času pogovora upokojena.

Maša (M.), ženskega spola (avtorica)

- Rojena 18. 4. 1984, Maribor;
- živi v Sloveniji;
- dokončana stopnja izobrazbe (v času pogovora): srednja šola;
- v času pogovora študentka.

Rok (R.), moškega spola (pomočnik)

- Rojen 18. 1. 1985, Maribor;
- živi v Sloveniji;
- dokončana stopnja izobrazbe (v času pogovora): srednja šola;
- v času pogovora študent.

Pogovor je bil posnet v dveh delih, in sicer je prvi del pogovora potekal pri govorcih doma, drugi del pa je prav tako potekal v domačem okolju, v hiši sina govorca V. Dejavnik okolja je pripomogel k sproščenosti govorcev, saj domače okolje od njiju ni zahtevalo prilagoditve govora (npr. odsotnost uporabe formalnega jezika, težnje po zborni izreki), s čimer so bili ohranjeni vsi jezikovni pojavi, ki so zanimivi za analizo.

Govorca sta kljub selitvi v Kanado ohranila slovensko narečje, ki sta ga govorila v svoji primarni družini. Treba je omeniti, da sta govorca, vsaj v času po upokožitvi, večino časa preživela v okolju, kjer je bil stik z angleščino manjši kot v času, ko sta bila še zaposlena. Govorca sta živela v zunajzakonski skupnosti v istem domu, kjer sta pretežno govorila v slovenščini. Stik z angleščino je torej omejen na območje zunaj doma, zadovoljevanje vsakodnevnih življenjskih potreb, kot npr. nakupovanje ter druženje s sinom V., ki ima kanadsko partnerko. Zanimivo je bilo opazovati, kako so potekali pogovori v družbi te kanadske partnerke, saj je pogosto prihajalo do nadpovednega kodnega preklapljanja, odvisno od naslovnika v pogovoru. V primeru, da je bila naslovnica kanadska partnerka, sta govorca uporabljala angleščino, ob menjavi naslovnika na npr. avtorico pa je prihajalo do nadpovednega kodnega preklapljanja in menjave v slovenščino, kar potrjuje že omenjeno teorijo medosebnega prilagajanja. Teorijo potrjuje tudi dejstvo, da sta v omenjenih primerih govorca tudi med seboj pogosto uporabljala angleščino, z namenom vključiti v pogovor tudi sogovorca, ki ne razume slovenščine.

V obdobju med drugo svetovno vojno in sedemdesetimi leti prejšnjega stoletja je v Kanadi obstajala precejšnja potreba po delovni sili, predvsem v primarnem in sekundarnem sektorju, kar je ob olajšanih pogojih pridobitve državljanstva ali delovne vize povzročilo množične selitve. Pred selitvijo v Kanado nihče izmed govorcev ni imel predhodnega znanja angleščine, zato sta se ob iskanju zaposlitve in prilagajanju na novo življenjsko okolje soočala s številnimi ovirami. Odsotnost predhodnega znanja angleščine se kaže tudi v sedanjem znanju angleščine govorcev, ki sta se bila prisiljena jezika naučiti zgolj s poslušanjem drugih govorcev. Zaradi nesistematičnega usvajanja jezika iz okolja oz. pomanjkanja pedagoško vodenega učenja jezika v sklopu formalno organiziranega šolskega ali drugega izobraževalnega programa je znanje angleščine obeh govorcev precej nepopolno, kar je razvidno iz glasoslovnih napak pri izgovarjanju angleških besed, nekoliko manj pa pri skladenjskih zakonitostih, saj oba govorca angleške povedi tvorita precej pravilno, pogosto pa je vpliv angleške skladnje zaznati tudi pri tvorjenju povedi v slovenščini. Kot zanimivost naj navedem še izredno pomanjkljivo znanje angleškega besedotvorja in pravopisa, kar sem opazila ob odprtju steklenice jabolčnega kisa z nalepko *appel vinigar* (ang. *apple vinegar*, jabolčni kis). Takšne pravopisne napake pa niso presenetljive, če vzamemo v ozir

dejstvo, da noben izmed govorcev ni bil vključen v organizirano ali sistematično učenje angleškega jezika.

Na pojav kodnega preklapljanja lahko odločilno vplivajo tudi razlogi za izseljenstvo. Pri izseljencih se pogosto dogaja, da stanje v prejšnji domovini še vedno dojemajo kot nespremenjeno. Predstavljajo si, da v državi, ki so jo zapustili, še vedno obstajajo družbenopolitični, kulturni in drugi dejavniki, zaradi katerih so bili prisiljeni zapustiti domovino. Odklonilen odnos do razmer v domovini pogosto vodi tudi do odklonilnega odnosa do materne jezika, kar zmanjša njegovo rabo in posledično pomeni premik k J2, z manjšo frekvenco kodnega preklapljanja v pogovoru. V. je Slovenijo obiskal le enkrat po selitvi v Kanado, in sicer leta 2008, torej po posnetem pogovoru. Družbenopolitično stanje in razvoj Slovenije, ki ni zaostajala za Kanado in razvitimi zahodnoevropskimi državami, sta bila V. torej popolnoma neznana, kar je v času obiska vodilo v številne komične razprave o tem, ali tudi v Sloveniji prodajajo čokoladice Snickers ter ali sta tudi v Sloveniji na voljo elektrika in internet. Ne glede na politično in socialno motivirane razloge za selitev v Kanado pa pri govoricah ni bilo opaziti odklonilnega odnosa do slovenskega jezika in uporabe kodnega preklapljanja. Kodno preklapljanje v pogovoru je bilo zgolj posledica dolgoletnega življenja v angleško govorečem okolju in posledično dolgotrajnega vpliva J2 na J1 ter na določenih mestih posledica dolgoletne rabe ustreznih v angleščini.

Zanemarljiva ni tudi starost govorcev, saj je treba upoštevati tudi nekoliko slabši spomin, ki pogosto pripelje do analiziranih jezikovnih pojavov.

7.2 Strukturalna analiza

Po pričakovanjih je v dvojezičnem pogovoru najpogosteje prihajalo do kodnega preklapljanja na povedni ravni, vključno s preklapljanjem členkov in/ali drugih nenaglašanih besed. Preklapljanje je največkrat zadevalo samostalnike ali samostalniške besedne zveze, pridevnike in glagole. Največkrat se pojavlja povedno kodno preklapljanje, ki ne presega posameznega leksema, redkeje se pojavljajo preklopi koda, ki obsegajo daljše enote. V redkih primerih se pojavi tudi nadpovedno preklapljanje, vendar le v situacijah, kjer govorec nakazuje oz. oponaša izrek govorca, ki ga opisuje v anekdoti, ali pri opisovanju situacije, ki se je pripetila zunaj posnetega pogovora.

Pri analizi količinsko še posebej izstopajo primeri sposojanja z glasoslovno in oblikoslovno prilagoditvijo angleških besed, kar glede na že omenjeno pogostost pojava sposojanja tudi pri enojezičnih govoricah ne preseneča. Dodatni razlog za visoko frekvenco sposojenk je tudi že omenjena odsotnost formalne jezikovne izobrazbe

govorcev. Pri sistematičnem učenju jezika je velik poudarek na pravopisu in pravilni izgovorjavi besed v tujem jeziku. Pravilna izgovorjava in poglobljeno znanje tujega jezika se odražata v večji frekvenci kodnega preklapljanja in (praviloma) manjši frekvenci sposojanja. Zaradi večje preglednosti bodo sposojenke obravnavane ločeno od preklpov koda. Pri analizi so vsakič navedeni izreki, kot so slišni s posnetka, skupaj s pravilnim zapisom tako slovenskih kot angleških besed.

7.2.1 Povedno kodno preklapljanje

V številnih primerih kodnega preklapljanja se pojavljajo nepravilnosti pri angleški izgovorjavi bodisi na ravni kakovosti in dolžine samoglasnikov bodisi pri izgovarjanju pripornikov, ki so v angleškem glasoslovnem sistemu tihi, česar slovenski glasoslovni sistem ne pozna (npr. ang. *gnome*, skrat; izgovorjava: /noum/). Napake so pogoste tudi pri izgovorjavi angleških dentalnih pripornikov (npr. ang. *breathe*, dihati; izgovorjava /bri:θ/), ki jih v slovenščini prav tako ni. Vendar takšnih pojavov ne gre uvrščati med sposojenke, saj glasoslovna prilagoditev ni posledica prevzemanja leksema v drugi jezikovni sistem, temveč posledica nepravilnega usvajanja angleških glasoslovnih zakonitosti zaradi odsotnosti sistematičnega učenja. Takšni primeri so zato obravnavani kot preklp koda.

Samostalnik in števnik

- K: pol je biu pa *aj tink rikota* malo al je biu pa
[Pol je bil pa *I think ricotta* malo ali je bil pa ...]

M: ja saj je biu *rikota* rekla je ja men se zdi da je rekla da //je dala *rikoto* not//
[Ja, saj je bil *ricotta*. Rekla je ja, meni se zdi, da je rekla, da je dala *ricotto* not.]

K: //rikota s *saurkrim*//
[*Ricotta* s *sour cream*.]
- V: *aj tink det* da on za diamante za diamante koko se je vejdl to se je prej vedlo samo tam da *Mid Ist* pa tam da majo diamante pa *bulšit*
[*I think that*, da on, za diamante, za diamante, koliko se je vedelo. To se je prej vedelo samo tam, da *Middle East* pa tam, da imajo diamante pa *bullshit*.]
- V: ni sme u nikamer vuon zato ko on je biu *risk sekjuriti risk* vejš a glavo *brejn*
[Ni smel nikamor ven, zato, ko on je bil *risk, security risk*, veš, a glavo, *brain*.]
- V: pa da Kristus je biu prije tristo let prej se je rodio u Egiptu pa je hodo po vuodi pa je mau tte *mas* pa ttga hudiča
[Pa, da Kristus je bil pred, tristo let prej se je rodil v Egiptu, pa je hodil po vodi pa je mel tote *mass* pa totega hudiča.]

- V: pač pa taki ko pokažeš glej pa to ... in baje ej tti so u biznisu lej *najntin trdi fajf*
[Pač pa taki, ko pokažeš, glej pa to. In baje, ej, toti so u biznisu, glej, *nineteen thirty five.*]
- V: je pršu je meu *doktor digri* o m-mineralu
[Je prišel, je imel *doctor's degree* o mineralu.]
- V: on je po ceumu svetu vedau tak ko da bi *dikseneri* da otpreš list od *dikse-neri* tk je povedeu
[On je po celem svetu vedel, tako kot da bi *dictionary*, da odpreš list od *dictionary*, tako je povedal.]

Pri samostalnikih in števnikih se preklomp koda pojavlja kot posledica treh motivov oz. dejavnikov:

- govorec se ne spomni ustrezne besede v slovenščini,
- govorec preklopi kod zaradi večjega učinka/poudarka,
- hitrejši in lažji dostop do besede v angleščini (posledica dolgoletnega vpliva J2 na J1).

Daleč največji delež kodnega preklapljanja je posledica dolgoletnega vpliva angleško govorečega okolja. Nemogoče je ugotoviti, katere izraze je govorec poznal oz. jih ni poznal še pred prihodom v Kanado, vendar so bili izrazi, ki se nanašajo na delovno okolje in posel na splošno, zagotovo priučeni šele v angleško govorečem okolju. Posledica tega je izključna uporaba angleščine v povezavi s temami, s katerimi se je govorec ukvarjal šele v izseljenstvu.

Pridevnik in prislov

- V: na na točno mo vam zaj povedau kk je blo js sn pač to in js sn biu eno takrat če si ti znau govorit ingležsko ti si biu *samting speš!*
[Na, na, točno bom vam zdaj povedal, kako je bilo. Jaz sem pač to in jaz sem bil eno; takrat, če si ti znal govoriti angleško, ti si bil *something special.*]
- V: ko je pa osmi je pa nazaj pršu je biu spet *brouk* ni meu nč več a je pa svojmu sinu ...
[Ko je pa osmi, je pa nazaj prišel, je bil spet *broke*. Ni imel nič več, a je pa svojemu sinu ...]
- V: tolko možnosti vejš samo ko si *anikspirijens* pa nimaš nikoga veš
[Toliko možnosti, veš, samo, ko si *unexperienced* pa nimaš nikogar, veš.]

- V: za hec tkle nardim vš tak neke nardim a vidiš *krejzi* a ga vidiš kak neumni ...
[Za hec takole naredim, veš, tako nekaj naredim, a vidiš, *crazy*, a ga vidiš, kako neumni ...]
- V: in zaj tti ko so inženiri pa fsi notabl so pa bli Nemci
[In zdaj, toti, ko so inženirji pa vsi *notable*, so pa bili Nemci.]

Pri pridevnikih in prislovih je frekvenca preklopa koda v govoru veliko manjša kot pri samostalnikih in števnikih. Razlog za to delno leži v dejstvu, da se v angleščini atributivna raba pridevnika razlikuje od primerljive rabe pridevnika v slovenščini, kjer se pridevnik s samostalnikom ujema v sklonu, spolu in številu. Razlike med rabo pridevnikov v slovenščini in angleščini vplivajo na manjšo frekvenco kodnega preklapljanja pri pridevnikih v vlogi prilastka, saj se s tem zmanjša sporočilnost izreka, ki je osnovni cilj vsakega govorca.

Glagol

V nasprotju s pričakovanji se preklop koda pri glagolih pojavlja relativno redko. Razloge je treba iskati v razlikovanju med sposojanjem in kodnim preklapljanjem, saj je bila večina glagolov iz J2, ki so uporabljeni v pogovoru, podvržena oblikoslovni prilagoditvi z uporabo slovenskih spregatvenih končnic in je s tem prešla v jezikovni sistem J1. Preklop koda pri glagolih se najpogosteje pojavlja v kombinaciji osebek – povedek ali povedek – predmet, kjer do preklopa koda prihaja pri obeh stavčnih členih v kombinaciji. Daljše kombinacije so vključene v nadpovedno kodno preklapljanje.

- V: *aj tink det* da on za diamante za diamante koko se je vejdló ...
[*I think that*, da on, za diamante, za diamante, koliko se je vedelo ...]
- V: država jim pa pravi pol pa jim kir neke jim dajo tsto in tsto *dazn vuork* zato Amerika tak *vuork* ko ko maš ti prevatni biznis
[Država jim pa pravi, pol pa jim kir, nekaj jim dajo tisto in tisto *doesn't work*. Zato Amerika tak *work*, ko, ko imaš ti privatni biznis.]
- V: in pol bom reko da lažeš če ne či ni tak *šejk hend* istina *sit dawn*
[In pol bom rekel, da lažeš, če ne, če ni tako. *Shake hand*, istina, *sit down*.]
- V: tam pas biu kaj js vem dolar v Sloveniji pa pet dolarjev *aj do nou* je par pasov si kupo to je fse
[Tam pas bil, kaj jaz vem, dolar, v Sloveniji pa pet dolarjev. *I don't know*, je par pasov si kupil, to je vse.]

7.2.2 *Drugi primeri povednega kodnega preklapljanja*

V to kategorijo so uvrščeni vsi primeri preklopa koda, ki jih ni mogoče uvrstiti med posamezne besedne vrste. Večinoma gre za fraze ali sklope z visoko frekvenco, ki bi jih lahko opredelili kot kodno preklapljanje členkov in/ali drugih nena-glašanih besed ali kot standardne konverzacijske elemente, ki nimajo sporočilne vrednosti. Njihova frekvenca v pogovoru je zelo velika, predstavljeni so le nekateri reprezentativni primeri.

- V: vejš tkle ko bi skor ko plastika čist tak plastičn *ju nou*
[Veš, takle, ko bi, skoraj kot plastika. Čisto tak, plastičen, *you know*.]
- V: tak ko motel neki ja *or nat* in js sn tste diamante notr u omaro dau par dni poznej ...
[Tako, kot motel neki, ja, *or not*, in jaz sem tiste diamante notri v omaro dal. Par dni pozneje ...]
- V: *ol rajt* al tak je js pa mam strašno vlko željo ...
[*All right*, ali tako je, jaz pa imam strašno veliko željo ...]

7.2.3 *Nadpovedno kodno preklapljanje*

Za nadpovedno kodno preklapljanje so značilne daljše menjave koda, ki se pojavijo v izreku, v repliki ali v navezovanju na prejšnji izrek. Pogosto obsegajo samo posamezno poved v izreku enega govorca, s katero želi govorec nakazati spremembo v govorni situaciji, ponazoriti govor ali situacijo, ki jo opisuje, ali doseči večji učinek izreka. V analiziranem pogovoru sta zastopana predvsem motiva doseganja večjega učinka in ponazarjanje govora osebe, ki nastopa v anekdoti.

- K: *dont dont vori dont vori tu mač* bomo že potli nekaj zrihtali tak da ko tega ne bo šlo
[*Don't worry, dont worry too much*. Bomo že potlej nekaj zrihtali, tako, da ko tega ne bo šlo.]
- V: js sn reku *luk aj giv ju* ... js ti dam pet taužn dolarjev
[Jaz sem rekel, *look I give you*. Jaz ti dam pet tavnih dolarjev.]
- V: drugokrat pridem je reku *ju nou aj giv ju a gud advajs bat maj olso disapir*
[Drugokrat pridem, je rekel, *you know, I give you a good advice, but my also disappear*.]
- V: razumeš o *ju ju jur lajk lajk a gad ju nou*
[Razumeš. *Oh, you, you, you're like a god, you know*.]

- K: zakaj ga pa pusla
[Zakaj ga pa pustila?]
- V: da taka dobričina
[Da taka dobričina.]
- K: *uaj ši liv him*
[*Why she leave him?*]

7.2.4 Sposojanje

Sposojanje in kodni preklap se v pogovoru pojavljata iz sorodnih razlogov, zato ju je smiselno obravnavati skupaj. Kodno preklapljanje bi zlahka nadomestilo sposojanje v pogovoru, vendar se zaradi pomanjkljivega znanja govornici zatekajo k prilagajanju besed in s tem k prevzemanju v jezikovni sistem J1. Pred začetkom analize smo predvideli približno enako frekvenco kodnega preklapljanja in sposojanja, vendar se je izkazalo, da je delež sposojenk v pogovoru znatno manjši kot delež preklapov koda, vsaj glede na stroge jezikoslovne ločnice med obema pojavoma.

Prilagajanje in prevzemanje besed iz J2 v J1 lahko poteka na glasoslovni in/ali oblikoslovni ravni. V analizi so posebej obravnavane le oblikoslovne prilagoditve, saj govornica ne sledita glasoslovnim zakonitostim angleškega jezika. Oblikoslovno prilagajanje je izraženo z dodajanjem končnic, ki zaznamujejo slovnične lastnosti (spol, sklon, število) J1, besedam J2 (Šabec 1995: 158). Primeri sposojanja so vzeti iz analiziranega pogovora, s pravilno zapisanimi angleškimi besedami v kurzivi ter slovenskimi prevodi v oklepaju.

Samostalniki

- V: ona je prva bla ko je investirala ko je rekla okej js bom kupla *šere* (*share*: delež, delnica) od ttga kaj je že
- V: Toronto mesto gor ko si do *for ou uan* (*four oh one*: avtocesta 401) pršo po *jong stritu* (*Yonge Street*: ulica Yonge)
- V: al pa kakiga *Čajnimna* (*Chinaman*: ironično: Kitajec) mogoče našo kirga
- V: ja san vidau dvataužnt petsto *čanelou* (*channel*: program, kanal) pa sta onadva govorla da naj js fse skup prnesem pa naj js tu sne meu pet ttih *diši* (*dish*: satelitski krožnik)
- V: ja a one pa iiiiii aaaau muuuu ha ha ha mislim *geščere* (*gesture*: kretnja)

Glagoli

- V: da zarentajo (*to rent*: dati v najem, posoditi) tti le rentau tti dnar tti ženi ko-ko je on
- V: pa nimaš nikoga več ko bi te gajdau (*to guide*: voditi) pa to
- K: tut ranat (*to run*: teči) ha ha ha
- V: bom probou skonektat (*to connect*: povezati (se)) *ju nou*
- V: pole sma se pa menla sn reko da če bi on in on ko sn mu founau (*to phone*: klicati) madona za dva tri dni sn dobo

7.2.5 Oblikoslovno-skladenjski in semantični vplivi angleščine na slovenščino

Vpliv angleščine na slovenščino se kaže tudi v neujemanju v spolu, sklonu in številu, kar pa bi lahko bilo v določenih primerih tudi posledica narečja govorcev, vendar se nedvomno kaže velika podobnost med povedjo, tvorjeno v angleščini, ter izreki govorcev. V spodnjih primerih so s krepko pisavo označena oblikoslovna neskladja, v oklepajih pa so navedeni (prosti) angleški prevodi, ki ponazarjajo vpliv angleškega oblikoslovja.

V angleščini se oblika kazalnega zaimka tisti -a, -o (ang. *that*) ob zanikanem glagolu ne spremeni:

- K: ja ... pa malo sen tistiga slatkiga sen muogla probat in **to** probat ne bi smela
[*Yes, I tried some of that sweet, I had to and I shouldn't have tried **that**.*]

V angleščini ni ujemanja med kazalnim zaimkom, pridevnikom v vlogi prilastka in samostalnikom. V sledečem primeru se *takle vlk* (angl. *that big*) nanaša na di-amante, zato bi pričakovali zvezo v rodilniku ali tožilniku, ne pa v imenovalniku:

- V: js sn našo enih par diamantov **takle vlk takle vlk** [Pokaže pest.]
[*I found a couple of diamonds **that big, that big**.*]

V angleščini za pridevnike v vlogi prilastka ni ujemanja s samostalnikom, zato je oblika za oba spola enaka (angl. *Canadian man, Canadian woman*), kar vpliva tudi na obliko v slovenščini:

- V: **kanadski** ženska je lasnik
[*A **Canadian** woman is the owner.*]

Med glagolom in samostalniško besedno zvezo pod vplivom angleščine ni ujemanja v spolu:

- K: učasih je **blo** to teška muka
[*Back in the day it **was** a struggle.*]

Neujemanje med obliko glagola in kazalnim zaimkom ter samostalnikom:

- K: *no* .. zato kr je tam **tisto mrežo** ti ne smeš (tam blizu prit)
[*No, because **there is that fence**, you can't come close.*]

Ni ujemanja med kazalnim zaimkom in samostalnikom, kar je posledica govorcevega nepoznavanja slovenske besede. Pogosto je takšna situacija motiv za preklap koda, v tem primeru pa govorec sicer uporabi besedo v J1, vendar je ta pod vplivom J2 (ang. *minerals*, primerjaj obliko za imenovalnik množine v slovenščini: minerali), posledica česar je neujemanje:

- V: to so eni najbolj sposobni ljudi najbolj šolani ljudi na svetu mislim tehnološko in tut **za tto minerali**
[*Those are some of the most capable, most educated people in the world, in a technological sense and **for those minerals** too.*]

Prevzemanje skladenjskih zakonitosti angleškega jezika je neposredna posledica prilagajanja in poenostavljanja rabe obrazil (Šabec 1995: 212). Ugotovimo lahko, da je vpliv angleške skladnje viden predvsem v besednem vrstnem redu, ki se pogosto približuje skladenjskim zakonitostim angleškega jezika. Pri vrstnem redu v povedi se pri dvojezičnih govornikih najpogosteje kaže vpliv angleških skladenjskih zakonitosti zaradi kalkiranja iz J2 v J1. Pogosta je raba zaimkov na mestih v povedi, kjer se v slovenskem jeziku ne pojavljajo oz. je njihova raba odvečna. Razloga za to sta zlasti dolgoletno življenje govorcev v angleško govorečem okolju ter nepoznavanje skladenjskih zakonitosti slovenskega jezika, ki jih govorca nadomeščata z angleškimi skladenjskimi vzorci.

Primeri za rabo osebnih zaimkov pod vplivom angleščine in ne v skladu z rabo v slovenskem jeziku so v analiziranem pogovoru precej številni, tu navajamo le nekaj reprezentativnih. Vsem je skupno, da se osebni zaimki pojavljajo na mestih v povedi, kjer so v slovenščini odvečni, saj je oseba, v nasprotju z angleščino, izražena že z ustreznimi glagolskimi oblikami.

- K: to je **ona** fse zmejšala pol je pa v *šerm* dala
[***She** mixed everything together and put it in a mushroom cap.*]
- K: to **mi** moremo navit moreš navijat navijat moreš
[***We** have to wind it, you have to wind it.*]
- V: pou ti je neki u sradini ko morš **ti** bit sam svoj *disajder* kak boš boljše živou
[*Half of it is somewhere inbetween, where **you** have to be your own decider on how to lead a better life.*]

Vplivi na ravni semantike

V angleščini ima beseda *there* pomena »tam« in »tja«, kar je vplivalo na pomen krajevne prislova *tam* (»tja«) v slovenščini:

- K: vrni mi ključ grem jas damu nesem to **tam** pol je treba pa malo soli prnest
[*Give me back the key, I'm going home. I'll take those **there**, then we have to bring some salt.*]

V govoru v slovenskem jeziku govorca pogosto večkrat uporabljata predloge in predložne zveze na način, ki je značilen za angleški jezikovni sistem.⁶ Angleška beseda *for* ima poleg pomena »za« tudi pomen »ker«, govorec je v slovenščini uporabil pomen, ki se v slovenskem jeziku ne pojavlja:

- V: **za** ko začneš huodit ko začneš otrok ko začneš huodit ni važno samo da hodiš nego moreš malo
[*For when you start walking as a child, when you start walking, it's not only important to walk, but also a little.*]

Kalkiranje oz. dobesedni prevod:

- V: to je tsto sej je ruski narod dober js sn **vzeu** ruski js to vem
[*That's it. The Russian people are good though, I **took** Russian, I know that.*]

8 SKLEP

Analiza pogovora se osredotoča zlasti na posamezne primere kodnega preklapljanja, ki reprezentativno prikazujejo angleške jezikovne vplive. Ob upoštevanju omejitev funkcionalne analize lahko ugotovimo, da zunajjezikovni dejavniki, med njimi socialno ozadje in izobrazba govorcev, nikakor niso zanemarljivi, saj predstavljajo jezikovni okvir, ki sta ga dvojezična govorca zapolnila po svojih najboljših močeh in na podlagi svojih zmožnosti ter možnosti, ki so se jima ponujale po selitvi v novo domovino. Predpostavimo lahko, da bi se govorca z višjo izobrazbo in boljšim znanjem angleškega jezika že pred selitvijo lažje prilagodila jeziku novega okolja. Kodno preklapljanje je namreč pogosto metoda zagotavljanja večje sporočilnosti, ki bi se ob boljšem (sistematično pridobljenem) znanju angleškega jezika v pogovoru pojavljala s (še) manjšo frekvenco. To seveda ne pomeni, da se kodno preklapljanje pojavlja le v govoru manj izobraženih govorcev, vendar raziskave kažejo, da so govorcev z višjo izobrazbo manj naklonjeni preklpom koda in se pojavu tudi bolj izogibajo (Šabec 1995: 240).

6 Napačna raba predlogov je pogost pojav pri tudi pri maternih govorcih slovenskega jezika, ki v angleščini uporabljajo predloge in predložne zveze, ki so lastni slovenskemu jezikovnemu sistemu (Sicherl 1998).

Funkcionalna analiza pogovora se je torej izkazala za primeren način določanja ozadja govorcev in motivov, ki so ju v analiziranih primerih pripeljali do preklopa koda. Govorca prihajata iz različnih socialnih okolij in sta bila deležna različne (formalne) izobrazbe, vendar je pri obeh opazna odsotnost sistematičnega učenja angleškega jezika. Govorca sta se angleškega jezika učila iz neformalnih virov, skupaj z vsemi odstopanji od (knjižne) norme. Okolje, v katerem sta delala, je jezikovne napake seveda dopuščalo, saj sta večino življenja preživela in delala v okolju, v katerem so bili drugi emigranti s primerljivo stopnjo znanja angleškega jezika.

V pogovoru prevladuje povedna oblika kodnega preklapljanja, medtem ko je frekvenca nadpovednega kodnega preklapljanja skoraj zanemarljiva, kar kaže, da sta govorca skoraj v celoti ohranila stik s slovenskim jezikom in se zato ne zateketa k nadpovednemu kodnemu preklapljanju z namenom ohranjanja in nadaljevanja pogovora. Frekvenca besednih vrst, ki so podvržene preklopu koda, je močno na strani polnopomenskih besednih vrst, še zlasti samostalnikov, nekoliko manj pa pridevnikov in glagolov.

Četudi zgolj na podlagi analize posnetega pogovora še ni mogoče z gotovostjo skleniti, da sta govorca, čeprav sta večino življenja preživela in delala v angleško govorečem okolju, še vedno primarno govorca slovenščine in šele nato angleščine, pa na tovrsten sklep izrazito napotujejo številna druga dejstva. Uporabo slovenščine v posnetem pogovoru so resda narekemale okoliščine pogovora (tj. sodelujoči so bili govorce slovenščine kot materne jezika), vendar pa sta govorca v vsakodnevnom življenju redno izkazovala, da je prav slovenščina še vedno njun J1 celo v situacijah, kjer so v pogovoru sodelovali pretežno ali izključno govorce angleščine kot J1, npr. v primerih, kjer se v pogovoru, ki je potekal v angleščini, nista mogla spomniti angleškega izraza, sta pogosto uporabila slovensko ustreznico in nato s kretnjami sogovornicu poskušala opisati izraz v angleščini.

LITERATURA

- Clyne, Michael, 1987: Constraints on code-switching: How universal are they? *Linguistics* 25/4. 739–764.
- Giles, Howard in Philip Smith, 1979: Accommodation theory: optimal levels of convergence. V: Howard Giles in Robert N. St. Clair (ur.): *Language and social psychology*. Baltimore: University Park Press. 45–65.
- Mulai, Juliška in Blaž Kek, 1984: *Analiza jedne govorne situacije u dvojezičnoj sredini*. V: Albina Nećak Lük in Inka Štrukelj (ur.): *Dvojezičnost – individualne in družbene razsežnosti*. Prispjevki konferencie »Dvojezičnost – individualne in družbene razsežnosti«, Ljubljana, 13.–15. sept. 1984. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije. 253–257.

- Nečak Lük, Albina in Inka Štrukelj (ur.), 1984: *Dvojezičnost, individualne in družbene razsežnosti: Prispevki konference »Dvojezičnost – individualne in družbene razsežnosti«, Ljubljana, 13.–15. sept. 1984*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije.
- Novak, Maša, 2012: *Vzorci preklapljanja v dvojezičnem pogovoru: Diplomsko delo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Paternost, Joseph, 1981: *Sociolinguistic Aspects of Slovenes in Pennsylvania*. V: Roland Sussex (ur.): *The Slavic languages in emigrant communities. International Review of Slavic Linguistics* 6/1–3. 97–120.
- Poplack, Shana in David Sankoff, 1984: Borrowing: The synchrony of integration. *Linguistics* 22. 99–135.
- Poplack, Shana, 1980: »Sometimes I'll start a sentence in English y termino en español«: Toward a typology of code-switching. *Linguistics* 18/7–8. 581–618.
- Sicherl, Eva, 1998: Interferenca pri rabi angleških predlogov na osnovi testiranj pri študentih anglistike. V: Inka Štrukelj (ur.): *Jezik za danes in jutri: Zbornik referatov na II. kongresu, Ljubljana, 8.–10. 10. 1998*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije, Inštitut za narodnostna vprašanja. 356–368.
- Šabec, Nada, 1988: Functional and structural constraints on Slovene-English code switching. *Slovene studies* 10/1. 71–80.
- –, 1990: *Slovene-English code switching in two Cleveland communities*. V: Rudolf Filipović in Maja Bratanić (ur.): *Languages in Contact: Proceedings of the Symposium of the 12th International Congress of Anthropological and Ethnological Sciences*. Zagreb: Institute of linguistics, Faculty of Philosophy, University of Zagreb. 132–142.
- –, 1995: *Half pa pu: The Language of Slovene Americans*. Ljubljana: ŠKUC.
- –, 1998: Vprašanje jezikovne rabe in jezikovnih odnosov v dvojezičnem okolju. V: Inka Štrukelj (ur.): *Jezik za danes in jutri: Zbornik referatov na II. kongresu, Ljubljana, 8.–10. 10. 1998*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije. 146–153.
- Wei, Li, 1999: The 'Why' and 'How' Questions in the Analysis of Conversational Code-Switching. V: Peter Auer (ur.): *Code-Switching in Conversation: Language, Interaction and Identity*. Abingdon: Routledge. 156–179.